

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD  
V BRNĚ

# PŘEHLED VÝZKUMŮ 1971



BRNO 1972

standteil des Dorfes war vermutlich auch eine Wassermühle, von der ein niederes aus Erde aufgeschüttetes Fundament erhalten blieb, welches von drei Seiten von einer seichten breiten Eintiefung umgeben ist, die auf der vierten Seite direkt an das Bachufer anknüpft. Dieses Gebilde war bereits früher schon bekannt und wird ebenfalls als eine Feste betrachtet. Das Dorf mied ein heute gleichfalls verödeter Weg. Aufgrund der Keramik ist es möglich zu bestimmen, dass das Dorf in der zweiten Hälfte des 12. Jhs. entstand und am Ende des 14. Jhs. unterging.

## STŘEDOVĚKÝ POHÁR Z POLEŠOVIC (okr. Uherské Hradiště)

ROBERT SNÁŠIL, Slovácké muzeum, Uherské Hradiště

Při průzkumu na nezastavěných plochách byla v Polešovicích v místě zvaném „Městečko“ objevena část destruované kopulovité hliněné pece. Její zbytky byly patrný v profilu úvozu. Převíslá horní část profilu hliněné stěny hrozila zřícením, a proto nebyl objekt z bezpečnostních důvodů podroben výzkumu. Mezi destruovanými stěnami kopule, tvořící nyní výplň spodní části pece, bylo vybráno několik středověkých stěpů a celý pohár.

Tělo poháru a částečně i jeho okraj je deformován. K narušení původního tvaru nedošlo druhotným přepálením, ale již v průběhu pátky. Nádobu byla vypalována redukčně, tedy v kouři, bez přístupu vzduchu. Svědčí o tom černé zbarvení nástřepí většiny povrchu. Patrně při dokončení pátky, když byla pec otevřena, nebyly zbytky paliva dostatečně rychle odstraněny. Za přístupu vzduchu se znovu vznítily a došlo k oxidaci. Na nádobě se to projevuje tím, že část nástřepí je zbarvena cihlově červeně, místy až popelavě bíle, což jsou charakteristické znaky oxidace. Dalším dokladem je puklina táhnoucí se od okraje pod hrdlo, vzniklá rovněž při pálce, respektive až po otevření pece: její okraje jsou na černě zbarveném pozadí opět cihlově červené. Pohár byl při vypalování postaven ústím dolů, protože přímý plamen zbarvil při oxidaci celý jeho vnitřek červeně.<sup>1</sup> K deformaci tvaru tedy došlo při změně tepelného režimu ve vypalovací komoře pece.

Vnější strana dna nese jasné stopy podsýpky. Vnitřní část dna se vyznačuje plochou spirálou, vzniklou roztahováním hrncářské hmoty při kruhovém pohybu směrem od středu do stran. Tělo nádoby a její okraj byl zhotoven z jediného kusu hrncářského těsta při jeho otáčivém pohybu. O tom, že stěny byly taženy, svědčí tentokrát vertikální spirála vytvořená tlakem prstů a stoupající uvnitř poháru nahoru. Dalším dokladem kruhového pohybu užitého při výrobě je i výzdoba, pokrývající větší část těla — brázděná šroubovice — vedená shora dolů. Stopy výroby napovídají, že dno poháru bylo zhotoveno samostatně, stejně jako zbývající část. Obě části byly spojeny tak, že dno bylo vsunuto zdola do spodní části poháru. Protože průměr dna byl poněkud větší než vnitřní průměr spodní části nádoby, byly její stěny roztaženy a samotné dno bylo vsazeno poněkud šikmo. Tam, kde stěny poháru přecházely přes vnější plochu dna, byly tyto přetaženy přes jeho obvod. Tím byly původně samostatné části spojeny z vnější strany. Uvnitř byl potom z menší části spoj mezi dnem a stěnami zamazán hrncářskou hmotou, v převážné míře tu však zůstala původní nespojená spára.

Pohár byl tedy zhotoven na hrncářském kruhu. Způsob spojení dvou částí je ale charakteristický pro výrobu nádob z volné ruky pomocí hliněných válečků. Zjištěný postup výroby můžeme tedy klasifikovat jako technologický mezistupeň. Způsob výroby i nezdařilost pátky, projevující se v deformaci tvaru i barvě povrchu by spíše odpovídal domácí výrobě. Zda pec, v níž byl pohár nalezen, je pecí chlebovou či hrncářskou, nelze bez jejího výzkumu stanovit.

Materiál, z něhož byl pohár zhotoven, je ještě velmi blízký materiálu pozdně hradištnímu: v keramické hmotě převládá drobné písčité ostřivo nad hlinitou složkou. Ojedinele se v materiálu objevují ještě i větší křemičité kaménky. Jistou tvarovou podobnost můžeme vidět v nález bezuchého hrnce ze Zlechova, který je datován mincemi do druhé poloviny 13. století.<sup>2</sup> Zvýšená hrdla obou nádob jsou zdobena brázdami a výduť hrnce i poháru brázděnou šroubovicí. Další regionální analogií blízkou zlechovskému hrnci a tím částečně i polešovickému poháru je nález hrnce ze zaniklé raně středověké vesnice Záblačany u Polešovic. Archeologicky je datován do zánikového horizontu Záblačan, to je mezi léta 1238—1250.<sup>3</sup> Tělo však není zdobeno šroubovicí, ale dvěma pásy obvodových brázd.<sup>4</sup> Na základě tvaru, materiálu, výzdoby a teritoriálně blízkých, relativně dobře datovaných analogií, můžeme pohár zařadit do druhé poloviny 13. století.

### P o z á m ě k y :

<sup>1</sup> Srv. R. Snášil, Příspěvek k technologii pálení černé hrnciny na Slovácku. ČL 57 1970. 328—335.

<sup>2</sup> Nádobu i mince, které určil J. Sejbal, jsou uloženy ve Slováckém muzeu. Srv. též V. Nekuda, K. Reichertová, Středověká keramika v Čechách a na Moravě, Brno 1968, tab. XLV/5.

<sup>3</sup> R. Snášil, Záblačany: Zaniklé středověké vesnice v ČSSR ve světle archeologických výzkumů I. Kultura a tradice sv. 14, Uherské Hradiště 1972. 89—116.

<sup>4</sup> Srv. R. Snášil, Záblačany — raně středověká zaniklá hutnická osada, Slovácko 1964, Uherské Hradiště 1964, tab. 2/15.

*Mittelalterlicher Becher aus Polešovice (Bez. Uherské Hradiště).* In Polešovice fand man in der Destruktion eines tönernen kuppelförmigen Herdes einen mittelalterlichen Becher, dessen Form bei der Veränderung des Wärmeregimes in der Ausbrennungskammer des Herdes teilweise deformiert wurde. Das Gefäß war auf der Drehscheibe aus zwei Teilen — dem Boden und dem Körper mit Rand hergestellt worden. Beide Teile wurden nachträglich zusammengesetzt. Diese Art kann man als Zwischenstufe der Erzeugungstechnologie der Keramik aus freier Hand und der gänzlich auf der Drehscheibe hergestellten Keramik betrachten. Der Becher war vermutlich auf heimische Art hergestellt worden. Aufgrund der Form, des Materiales, der Verzierung und der datierten Analogien reihen wir den Becher in die 2. Hälfte des 13. Jhs. ein.

## NÁLEZ KOSTĚNÉ BRUSLE V OLOMOUCI (okr. Olomouc)

VÁCLAV BURIAN, Vlastivědný ústav, Olomouc  
(Tab. 100)

Při výkopu koksové šachty v objektu muzejní budovy v Olomouci (náměstí Republiky 6) byl prováděn průlom podzemní části západní zdi hlavní budovy. Zde v hloubce 150 cm pod základovým zdívem objevil vedoucí stavební čtyři Oldřich Rec kostěnou brusli, kterou 10. září 1971 odevzdal do sbírek Vlastivědného ústavu v Olomouci.<sup>1</sup>

Brusle, 26 cm dlouhá, je vyrobena z koňské levé metatarsální kosti,<sup>2</sup> jejíž proximální hlavice je rovně seřznuta, distální zahrocená odřiznutím obou kondylů. Plochá strana kosti je upravena do roviny s vysokým leskem, která se směrem k distální hlavici (hrotu brusle) vytrácí.

Výběrem suroviny i úpravou je tento nález souhlasný s většinou dosud publikovaných exemplářů.<sup>3</sup> Časová registrace je však obvykle značně nejistá, chybí doprovodný datovatelný materiál. U olomouckého nálezu se můžeme opírat o dvě data, kdy došlo k podstatným terénním zásahům na místě nálezu. Prvním byla výstavba kláštera klarisek, který je písemně poprvé doložen k roku 1298 (k jeho založení došlo patrně kolem roku 1250, jak také uvádí barokní pamětní záznam).<sup>4</sup> V tom případě lze vznik brusle klást pod uvedené datum a připustit i časovou souvislost s mladohradištními nálezy keramiky ze stejného územního okruhu.<sup>5</sup> Druhou datovací možnost poskytuje bezprostřední situace pod základem druhé stavby kláštera, k níž byl položen základní kámen roku 1754.<sup>6</sup> Přicházejí tedy v úvahu dva termíny s rozdílem zhruba pěti set let, z nichž období barokní výstavby je sice termínem konečným, ale nevylučuje středověký původ.

### Poznámky

<sup>1</sup> Vlastivědný ústav, Olomouc, přírůstkové číslo 340/71.

<sup>2</sup> Osteologické zhodnocení materiálu bylo provedeno v Krajské veterinární nemocnici v Olomouci-Chválkovicích 10. 11. 1971.

<sup>3</sup> Josef Skutil. Příspěvky k poznání staroslovanské kultury (7–11), Sborník Velehradský, nová řada, číslo 10, 1939, 26, oddíl 10 na str. 33: K otázce pravěkých a časně historických bruslí. Zde je uvedena i další literatura.

<sup>4</sup> Stavební počátky hlavní budovy olomouckého muzea, Zprávy Vlastivědného ústavu v Olomouci, 1960, č. 62, 225, 228.

<sup>5</sup> Nálež mladohradištní keramiky na olomouckém Předhradí. AR, roč. XXIII, 1971, 751–753.

<sup>6</sup> Viz pozn. 4, 225–230.

*Fund eines Knochenschlittschuhs in Olomouc.* Den Knochenschlittschuh, der aus einem linken Pferdemetatarsus hergestellt ist, fand man unter den Grundmauern des einstigen Klosters der Klarissen in Olomouc. Den Ursprung kann man vor das Jahr 1250 oder vor das Jahr des Aufbaues des barocken Gebäudes (1754) legen.

## STŘEDOVĚKÉ NÁLEZY Z VÁVROVIC (okr. Opava)

VLASTA ŠIKULOVA, Slezské muzeum, Opava

Při budování sklepa pod svým domem ve Vávrovicích č. 6 rozkopal Arnošt Hellebrant 27. července 1971 jámu, z níž vybral v hloubce 150 cm nálezy. Po skončení prací je odevzdal prostřednictvím Josefa Falhara z Vávrovic archeologickému oddělení Slezského muzea v Opavě. V půli listopadu prohluboval sklep o 30 cm, přičemž našel ve vzdálenosti 1 m od předcházejícího místa

## PŘEHLED VÝZKUMŮ 1971

Vydává: Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19

Odpovědný redaktor: Akademik Josef Poulík

Redaktoři: Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Říhovský

Překlady: Dr. R. Tichý, E. Tichá

Kresby: Doc. dr. B. Klíma, M. Bálek, S. Janák, A. Životská

Na titulní obálce: Nádobka z eneolitického sídliště v Brně-Lískovci

Tiskem: Grafia, n. p., Brno, provozovna 04, Gottwaldova 21

Vydáno jako rukopis — 450 kusů — neprodejné